

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: Historie Bachelor	Vår semesteret 2023
Forfatter: Simone Skree	
Veileder: Kristian Steinnes	
Tittel på bacheloroppgaven: Familien Herlofson sin rolle i Arendalskrakket på 1800-tallet. Engelsk tittel: The Herlofson family's role in the Arendal crash in the 19 th century.	
Emneord: Arendalskrakket Sjøfart Skipsfart Herlofson	Antall ord: 6800 Antall vedlegg/annet: 4 bilder Stavanger, 15. mai 2023

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
INNLEDNING	3
HERLOFSON-FAMILIEN SIN ROLLE I ARENDAL PÅ 1800 TALLET	5
STARTEN AV HERLOFSON SLEKTEN	5
STRØMSBO GÅRD	8
HERLOFSON SØNNENE – OSCAR OG AXEL.....	10
DET ØKONOMISKE KRAKKET I ARENDAL, 1886	11
TIDEN FØR KRAKKET OG SJØFARTENS OPPSTART	11
ARENDAL SPAREBANK SIN MISNØYE I TIDEN FØR KRAKKET	13
ARENDAL PRIVATBANK SIN GJELDSSITUASJON	16
HERLOFSON SIN ROLLE UNDER OG ETTER KRAKKET I ARENDAL.....	17
KONSEKVENSENE FOR ARENDAL	20
TIDEN ETTER KRAKKET.....	20
KONKLUSJON	21
BIBLIOGRAFI	24

Forord

«Etter at Kristiansand ble grunnlagt i 1641 ble Arendal forsøkt holdt nede, og først i 1723 fikk byen status som kjøpstad. Arendal lå midt i et distrikt som tidlig kom med i utviklingen av eksport og skipsfart og var allerede på 1790-tallet en velstående og betydelig sjøfartsby. På 1800-tallet opparbeidet byen landets største flåte, tre seilere som i stor grad ble bygd lokalt. Krakket i 1886 kom til å sette byen langt tilbake, og i overgangen til damp mistet byen sin posisjon. Likevel fikk Arendal en aktiv rederinæring med flere store rederier som først fikk en knekk ved shipping krisen på 70-tallet.»¹

---

¹ «Sjøfartsbyen Arendal», Hentet 23. Mars 2023 fra <https://www.skipet.no/motestedet/sjofartsbyer/arendal/sjofartsbyen-arendal-1>

Innledning

I denne oppgaven skal jeg undersøke to temaer som tidligere er blitt omtalt til en viss grad, men ikke med det samme fokuset som jeg har valgt. Jeg har dermed valgt å skrive om Arendalshistorie på 1800-tallet, da spesifikt den økonomiske historien knyttet til de sentrale familiene og menneskene som påvirket byen. Problemstilling er: Familien Herlofson sin rolle i Arendalskrakket på sent 1800 tallet. Jeg har valgt å legge problemstillingen mer om til et forskningstema fremfor et spørsmål.

Det er nettopp dette jeg finner svært interessant, hvordan det økonomiske krakket, påvirket byen, menneskene og det sosiale livet. Jeg håper at jeg har klart å trekke sammenhenger mellom den mest innflytelsesrike familien Herlofson og krakket på best mulig måte. Det å se hvordan dette krakket hadde innflytelse på hvordan Arendal som nå er en fortrinnsvis liten by, for bare 200år siden var en ekstremt viktig by spesielt når det kom til skipsfarten. Og hvordan dette krakket ødela Arendal sine muligheter for å beholde sin høye status som den kjente seilskute byen.

Arendal som by har en interessant historie, både hvordan den er blitt til den byen den er i dag og hvordan den engang var et viktig punkt mellom sjøfarten og jordbrukssamfunnet. Arendal har brukt mange av sine år på å kjempe om tittelen som kjøpstad på lik linje med andre byer, Norsk Skipsfartshistorisk Selskap sa det svært godt:

«Etter at Kristiansand ble grunnlagt i 1641 ble Arendal forsøkt holdt nede, og først i 1723 fikk byen status som kjøpstad. Arendal lå midt i et distrikt som tidlig kom med i utviklingen av eksport og skipsfart og var allerede på 1790-tallet en velstående og betydelig sjøfartsby. På 1800-tallet opparbeidet byen landets største flåte, tre seilere som i stor grad ble bygd lokalt. Krakket i 1886 kom til å sette byen langt tilbake, og i overgangen til damp mistet byen sin posisjon. Likevel fikk Arendal en aktiv rederinæring med flere store rederier som først fikk en knekk ved shipping krisen på 70-tallet.»²

Det finnes nå en rekke litteratur som kan være interessant å få med seg, som og er den litteraturen jeg har tatt utgangspunkt i for denne teksten. Og nå som Arendal feier sitt 300-års jubileum nå i mai 2023, er det kommet enda mer bøker og generelle studier om byen. En av

---

² «Sjøfartsbyen Arendal»

bøkene som er skrevet i forbindelse med 300-års jubileet er «I sjøfartens tid: Arendal 1723-1900» av Håkon Haugland, her har forfatteren tatt for seg hele Arendals historie i nesten 200 år, og en bind 2 av en serie på nå 3 bind.

En annen bok som jeg vil referere til er en som nå nettopp har blitt fornyet og ble trykt nå i 2021 som opprinnelig heter «Storsvindelen bankkrakk og nytt politisk parti: Arendal 1886-88» skrevet av Johs. G. Torstveit, som nå har fått navnet «Arendalskrakket». Dette er en bok som opprinnelig ble laget i 2011, og den går enda litt mer i dybden på akkurat Arendal sin situasjon på slutten av 1800 tallet hvor de økonomiske problemene virkelig begynte å oppstå. I denne boken er det blitt godt forklart igjennom grafer, tabeller og diverse regnestykker, som viser nedgang og oppgang samt gjeld og overskudd i perioden.

Den siste boken som jeg har tatt med som hovedlitteratur til min egen tekst er en bok fra 1973 som er skrevet av Einar Diesen, men med god hjelp, informasjon, kilder og bilder gitt av de daværende Herlofson mennene: P.D. Herlofson og Sigurd Herlofson. Boken heter «Slekten Herlofson gjennom 400 år: En Sørlandskronike» dette er en bok som gir et godt blikk på Herlofson slekten, og deres side av hva som skjedde og en litt mer spesifikk tidslinje over når hendelser og møter skjedde. Boken gir et bedre innblikk i Herlofson som familie og som vanlige mennesker, dette er også en bok jeg måtte lete lenge etter siden det kun finnes 100 opptrykte eksemplarer.

Den siste litteraturen som er svært ny og skrevet av selve finansdepartementet selv. Dette er en bok som kun finnes digitalt på deres sider ved navn «Norsk bank- og pengevesen 1816 – 1892: Arendalskrakket i bankhistorisk lys.» Denne har blitt skrevet av flere, men redaktøren for boken er Roar Snedkerud, den ble publisert i 2022. Og den tar for seg flere av de økonomiske sidene, her får en innblikk i tall og tabeller samt flere navn som var kanskje mest kjent i Christiania på den tiden.

Hovedbudskapene i disse bøkene er å gi en bedre innsikt i hva som faktisk skjedde under krakket. Spesielt boken til Håkon Haugland går inn på både tiden før og litt om tiden etter krakket, den går i dybden på Arendal som en sjøfartsby. Noe som gjør at boken gir et enkelt overblikk over Arendals mangfoldige historie, i et litt bredere perspektiv. I forhold til boken til Johs G. Torstveit som har skrevet en bok dedikert til Arendals krakket, blir det en litt mer innsnevret bok om detaljene rundt krakket, den gir en generell oversikt gitt i form for graf, tabell og regnestykke. Boken til Diesen derimot, er jo en bok som omhandler hele Herlofson-

familien i flere hundre år, så her har jeg gått i dybden på det århundret som er aktuelt for oppgaven og det står godt skrevet om livene, arbeidet og forholdene innad i familien.

Når det kommer til valget av metode har jeg valgt å ta utgangspunkt i disse tre til fire bøkene som jeg nevnte ovenfor. Jeg lese de alle og begynte å trekke likhetstrekk i hva som er blitt skrevet og funnet skildringer som gjør det mulig å svare på problemstillingen på det jeg mener er best mulig måte. Også har jeg deretter tatt hver nye opplysning og målt til hva som er likt og korrekt i de andre bøkene.

Når det kommer til oppbygningen av teksten, har jeg valgt å starte med å fortelle tildeles på et dypere nivå om Herlofson familien for å få et bedre inntrykk i deres familie og tradisjoner. Jeg har også satt av et lite underkapittel til Strømsbo Gård som endte opp med å bli familie gården til Herlofson og fortsatt er, for dette ble et svært viktig samlingspunkt for Arendal på 1800 tallet. Etter bakgrunnen til familien gikk jeg videre til det økonomiske problemene i Arendal, her da delt opp i de ulike bankene som hadde sine individuelle uenigheter og problemer, som nå senere kan ses på som problemer som er svært tilknyttet hverandre. Til slutt kom jeg inn på rederiene, og konsekvensene som dette krakket nå fikk for Arendal som sjøfartsby og verftene som lå langs havet her. Før den logiske konklusjonen avslutter denne studien.

Herlofson-familien sin rolle i Arendal på 1800 tallet

Starten av Herlofson slekten

Når det kommer til Herlofson-familien så er det logisk å begynne nokså tidlig i denne familien, da med Herlof Rasmussen f.1695. Han var en av de første som holdt til på Sørlandet med sine tre mest kjente sønner. Grunnen til at vi starter med Herlof er av den enkle grunn at vi skal forstå når Herlofson etternavnet kom inn, og hvor fort navnet ble kjent som et høytstående navn.

Herlof sine mest kjente sønner gikk under navnene: Rasmus Herlowsøn som ble født i Neskilen 1724³, Stian Herlofson som ble født på Gjesøya i 1727⁴ og den yngste sønnen Hans Herlofson også født på Gjesøya i 1729.⁵ Da Herlof døde i 1744 i Kolbjørnsvik, ble hans kone

---

³ Einar Deisen, *Slekten Herlofson gjennom 400år: En sørlandskronike* (Oslo: Kristes Boktrykkeri, 1973), 24

⁴ Deisen, *Slekten Herlofson*, 32

⁵ Deisen, *Slekten Herlofson*, 17

stående alene med 13 barn. Da hans kone og døde nåen år senere ble hun da senere bare referert til som Madame Herlofsen. Og det er her vi kommer inn på hvordan etternavnet ble til. På denne tid ble det mer og mer slutt på det å gi sine barn farens fornavn med -søn og -datter bak. Og dermed fant Herlof Rasmussen sine sønner ut at deres navn ville nå være enten Herlofson eller Herlowsøn.⁶

Ut av alle disse sønnene var det Hans som utmerket seg best når det kom til hans plass i Arendal.

Hans Herlofson startet sin karriere som sjøkaptein. Han var en smart og heldig mann som klarte å lede seg langt frem i de store sirklene i Arendal.

Hans leveår var noen av de beste årene økonomisk, og han slo seg godt opp i kjølvannet av frigjøringskrigen i Amerika, hvor han fortsatte sin fars smugling av brennevin via skipene i Arendal havn. Etter noen gode år begynte Hans i 1780 å kjøpe opp store gårder både i Langsæ og Torsbudalen for å legge pengene sine i faste eiendommer, og dette gjorde at han satt med stor makt over landeiendommer i Arendal.⁷ Da han døde i 1802 etterlot han seg 6 barn og en nettoformue på 170 000 riksdaler i eiendom og ca 39 000 riksdaler i skip og skipsparter.⁸

Herlofson er en familie som kan følges i flere år hundrer, og det er gjennom Herlof Rasmussen og Hans Herlofson at vi kommer til Peter Didrik Stelling Steen Herlofson f. 1777. Han var det nest yngste barnet til Hans og var han som endte opp med å overta farens arbeid og hans kontakter, og kom videre i snakk med flere høytstående mennesker som gav han bra omtale og gjorde at han ble representant for Arendal på Stortinget i 1821.

Han var en av drivkreftene bak starten av Arendal Sparebank i 1825, og selve stiftingen av Sparebanken fant sted i hans hjem på Strømsbo Gård som han kjøpte med arvet penger i 1804.⁹

Han spilte en stor rolle for familien og er den som gjorde familien både stor og velkjent, og sammen med sin kone Constance Aall fikk de flere barn, og det var igjen her den yngste mannen som drev familielinjen videre.

---

⁶ Deisen, *Slekten Herlofson*, 23

⁷ Jons G. Torstveit, *Arendalskrakket* (Arendal: Gaveca, 2021), 65

⁸ Torstveit, *Arendalskrakket*, 65

⁹ Torstveit, *Arendalskrakket*, 67-69

Nicolay Benjamin Herlofson f. 1807 ble av hans foreldre sendt på skole bare 11 år gammel for å få den beste utdanningen han kunne få, i 1832 var han blitt ferdig jurist gjennom den beste undervisningen som var mulig å få i Norge.

Nicolay fikk et høyt press på seg gjennom sin far som mente at siden han var så staselig og vakker, burde og måtte han gifte seg høyt, den utvalgte var Elisabeth Chatarina von Cappelen f.1809. Hun var datter av den rike høytstående mannen Didrik von Cappelen som hadde representert Skien på Eidsvoll i 1814, og dette gjorde familien til en svært ettertraktet familie, som ville gi mange goder gjennom et giftemål.

Da Peter døde i 1842 måtte Nicolay og Elisabeth flytte til Arendal og inn på Strømsbo Gård. I 1866 gikk Nicolay Benjamin inn som kasserer i Arendal Sparebank, og fikk dermed en høyere maktposisjon som gjorde at i 1875 ble han den administrerende direktøren i Arendal Sparebank.

Da han døde i 1884 etterlot han og hans kone Elisabeth seg to døtre som ble giftet bort til Aall familien og fire sønner. Det er disse fire sønnene som ender opp med å ha stor betydning for Arendals historie. Den første fødte Peter Herlofson flyttet til USA, før han senere bosatte seg i Larvik med sin kone Nicoline Catonia Elligers. Didrik Herlofson flyttet til Frankrike for å drive med trelast, sammen med sin kone Caroline Marie Lund, og deres to sønner.

Så kommer vi til de to som faktisk bosatte seg i Arendal. Oscar var den nest yngste og giftet seg i 1876 med Thora Smith, sammen fikk de flere barn, det mest kjente av disse var nok Nicolay Benjamin Herlofson som senere skulle bli ordfører i Arendal.

Axel Nicolai Herlofson derimot den yngste i flokken og den som skulle bli den mest suksessrike mannen av de alle. Han giftet seg i 1869 med Johanne Sophie Lund, og ble den som til slutt overtok og kjøpte Strømsbo Gård etter sin far.¹⁰

Axel Herlofson er den mannen som vi vil følge tettest gjennom hele denne teksten og vil være hovedpersonen i oppgaven.

---

¹⁰ Torstveit, *Arendalskrakket*, 70

Strømsbo Gård

Den 10. februar 1804 brukte Peter Herlofson litt av arven sin etter sin far til å kjøpe Strømsbo Gård.¹¹ Strømsbo er en gård som nok kan dateres tilbake til vikingtiden, men at den så sto forlatt helt fra svartedauden før det igjen kom folk tilbake på 1500 tallet.

Den første som originalt eier Strømsbo slik vi vet i dag er Matthias Huid. Etter Matthias var det en rekke eiere, men den eneste som faktisk bodde på gården var herr Sifuer Pederssøn. Strømsbo Gård strakte seg over store deler av Arendal, og det var spesielt tre steder på tomten til Strømsbo som lå så godt til at det var mange gode muligheter for skipsverftet, blant annet i Kittelsbukt, Terneholmen og Svinodden.

Eiendommen ble sterkt beheftet etter årene og Daniel Juell som hadde overtatt gården etter sin far i 1781, endte med å måtte selge den. Eiendommen ble solgt for 10 000 riksdaler til Peter Herlofson.¹²

Juell prøvde å stjele den tilbake gjennom odel når han så hvor populær gården ble i Herlofsons eie, så Peter Herlofson valgte dermed å selge den tilbake til Juell for 20 000 riksdaler i 1811. Peter hadde vært smart og fått en pantobligasjon på 30 000 riksdaler i sikkerhet på eiendommen. Og bare to år senere ble skjøtet oppdatert til 40 000 riksdaler og det ble nå slutt på proformaordningen.¹³

Og da Peter Herlofson overtok gården for godt var den blitt gammel og utslitt. Han begynte med ett å sette gården i stand, han startet med store greske søyler, blå glaserte teglstein og i en skikkelig empirisk stil. Alt ble fornyet deriblant uthusene, stallen og låven, det ble laget vei for de som kom fra landeveien. Fra sjøveien ble Strømsbo sett på som et tungt midtbygg midt i innseilingen til Arendal.¹⁴

---

¹¹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 122

¹² Deisen, *Slekten Herlofson*, 126

¹³ Deisen, *Slekten Herlofson*, 126

¹⁴ Deisen, *Slekten Herlofson*, 127

Strømsbo gård for sjøsiden, slik den så ut i 1792, slik den så ut i 1792, slik den så ut i 1792. S. S. Herlofson kjøper den og bygger den om — rekonstruert i 1972 av Chr. Poppe.

Bilde 1 Strømsbo Gård i 1792, sett fra sjøen før Peter Herlofson overtok.

Strømsbo gård slik som hovedbygningene så ut i 1792, det vil si før gården ble kjøpt av den første Peter Herlofson og før han tok fatt på den store ombygning fra 1804 og utover — rekonstruert av Christian Poppe i 1972. Denne tegning viser bygningens fasade mot landsiden.

Bilde 2 Strømsbo Gård i 1792, sett forfra før Peter Herlofson overtok.

Bilde 3 Strømsbo Gård i 1938, sett forfra etter Peter Herlofson overtok, tilnærmet slikt det ser ut i dag.

Bilde 4 Strømsbo Gård i 1938, sett fra sjøsiden etter Peter Herlofson overtok, tilnærmet slikt det ser ut i dag.

Den forble i Herlofsons eie frem til dags dato, i 1875 kjøpte Axel Nicolai Herlofson gården fra sin far, for 180 000 kr med hensikt å nyttiggjøre den på en rasjonell og usentimental måte.¹⁵

¹⁵ Deisen, *Slekten Herlofson*, 163

Herlofson sønnene – Oscar og Axel

Brødrene Oscar og Axel Nicolai Herlofson var de to brødrene i familien som hadde det tetteste båndet. Oscar Herlofson ble født på Strømsbo Gård i 1844 og han reise til sjøs straks etter han fullførte sin høyere utdanning.

I 1863 besto han høyere styrmannseksamen, og seilte som styrmann på et skip til Afrika som tok flere måneder.¹⁶

Da han kom hjem hadde han fått besøk av sin eldre bror Didrik som var hjemme fra Frankrike på grunn av urolighetene som foregikk i Paris. Etter en stund bestemte de seg i lag for å opprette firmaet Brødrene Herlofson i 1871. De drev med rederi, befraktning av varer og agenturforretning, allerede innen 1874 eide de hele 12 skip som de selv hadde bygget.¹⁷ Da Didrik reiste hjem til Frankrike i 1876 etter det hadde roet seg og Oscar overtok selskapet helt alene.

Samme år i 1876 giftet han seg med Thora Smith f. 1855. Hun var datter av byens rikeste mann Julius Marius Smith og hans kone var Alice Thommesen. Dette var en ektepakt som ble skapt på grunnlag av etternavnene, både Herlofson, Smith og Thommesen er sterke og rike navn i Arendal på denne tiden.¹⁸

Det var ikke Oscar som overtok Strømsbo Gård, så han bygget seg en flott villa med navn *Oscarsborg* i et nytt villastrøk som ble etablert i Strømsbu, som i senere tid har blitt brukt som Fylkesmannsbolig¹⁹ før det ble revet for flere år siden.

Oscar levde godt på firmaet Brødrene Herlofson, og han begynte å utvide firmaet, og fikk en omsetning på 1 million kroner i 1875. Han fortsatte å utvide firmaet og ting gikk strålende.

Oscar sin bestevenn og lillebror Axel Nicolai Herlofson var født på Strømsbo Gård i 1845. Han gikk på Arendals høyere skole og fikk tidlig tilbud om arbeid hos Johan Hanssens store assuransekontor i Arendal et sted han jobbet i 8 år. Han fortsatte å utdype sine kunnskaper og fullførte sin merkantile utdanning og innen 1867 ble han dispasjør.²⁰

---

¹⁶ Deisen, *Slekten Herlofson*, 150

¹⁷ Deisen, *Slekten Herlofson*, 160

¹⁸ Deisen, *Slekten Herlofson*, 161

¹⁹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 162

²⁰ Deisen, *Slekten Herlofson*, 163

Axel startet tidlig allerede da han var 25 år gammel hadde han åpnet sin egen forretning i forbindelse med skipsrederi, og året før i 1869 giftet han seg med Johanne Sophie Lund f.1849. Da han rundet 30 år var det som om hele hans verden åpnet seg, han oppnådde en evne til å skaffe seg både makt og innflytelse, han ble eier av Strømsbo Gård og dermed grunnherre over halve byen.

Han ble også assuransedirektør og banksjef samtidig som rederiet hans ble om til en storbedrift, og han ble sett på som en industriherre av store dimensjoner.²¹

Ikke lenge etter han overtok Strømsbo kom det forskjellige reguleringer i Arendal som gjorde at behovet for et villastrøk i nærhet til byen var etterspurt. Det ble lagt ned gode veier, vannforsyning som gikk gjennom hele strøket og det ble ordnet med strømledninger helt fra Strømsbo dalen og ned til Kittelsbukta.²²

Etter dette strøket kom til Strømsbo området bygget heller Axel sin egen villa i det nye strøket for å vise at han er en del av gruppen av disse rike mennene som bodde i Arendal. Han flyttet ut av Strømsbo Gård og inn i sitt nye hus *Axelshus*. Ikke lagt unna kom brorens hus også opp *Oscarsborg*.

Det økonomiske Krakket i Arendal, 1886

Tiden før krakket og sjøfartens oppstart

Arendalsdistriktet var fordelt i en rekke kommuner som hadde sine egne ansvarsområder og forskjellige rederier og verfter. Fra 1769 til 1855 var distriktet preget av det å være en sterk by med god tettstedsvekst, bare mellom 1801 til 1855 ble det en dobbelt befolkningsvekst. Denne veksten skjede både i forstedene, tettstedene og langs skipsleia. Dette ble sett på som Arendals gullalder, både med befolkningsveksten, men også med det at skipsfarten bare skøyt i været, sammen med skipsbygningen.²³

---

²¹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 163

²² Deisen, *Slekten Herlofson*, 164

²³ Håkon Haugland, *I sjøfartens tid: Arendal 1723 – 1900* (Oslo: Cappelen Damm, 2020), 195

Arendalsdistriktet besto hovedsakelig av Arendal som kjøpstad,

- Flosta sogn
- Tromøy sogn
- Østre Moland sogn
- Øyestad sogn
- Hisøy sogn

Alle disse forskjellige kommunene utgjorde Arendalsdistriktet, totalt samlet befolkning her i 1769 var 8174 innbyggere og bare 90 år senere, i 1855 var denne befolkningen nesten doblet til 15 347 innbyggere. Ut av denne befolkningen var det i 1801, 803 yrkesaktive i Arendal.

De forskjellige kommunene ble delt inn i forskjellige «yrker» Arendal ble den kjente sjøfartsbyen, Øyestad og Tromøy drev med mangesysleri, Østre Moland ble kalt jordbruksbygda og Flosta ble sett på som sjøfartssognet.

Under tellingen som ble gjort i 1801 viste det at det flotte samfunnet som ble laget i Arendal viste at det var jordbruket og sjøfarten som var de største næringene. Dette var en utvikling som bare økte og økte ut over 1850 tallet.

Hoved forskjellen som ble sett på folketellingene var at det økte i antall sjøfolk, arbeidsfolk og tjenestefolk som holdt til langs kaia, og jordbrukerne sin andel gikk betraktelig ned. Innen 1801 var det og 700 skippere, noen tiår senere var dette tallet allerede doblet til 1335.²⁴

Når vi nærmer oss slutten av 1840 tallet gikk Arendal til nye høyder, sjøfarten gikk så bra at de endte opp som Norges største sjøfartsdistrikt. Storhetstiden vokste frem, Arendalsflåten var i stadig vekst, og mellom 1850 til 1885 var flåten tredoblet i størrelse.

Det som gjorde at Arendal fikk mye arbeid var at når det kom til kostnader til tilgjengelighet av tømmer, var dette noe Arendal hadde god tilgang til. Så det å lage skip i Arendal var svært rimelig i forhold til i andre land og byer. Så det ble ikke like stor konkurranse om å få oppdragene, siden det var nesten umulig å konkurrere med Arendals erfaring og prisklasse.²⁵

Gjennom gode ressurser og tilganger vokste Arendal frem i en høy fart. Folket fikk arbeidsplasser, og det ble flere og flere tilflyttere, befolkningen vokste sammen med inntekten og interessen over byen. Flåten til Arendal vokste og i stor fart, da det ble gjort flere innkjøp

---

²⁴ Haugland, *I sjøfartens tid*, 204

²⁵ Haugland, *I sjøfartens tid*, 259

av utenlandske skip, de kjøpte opp mange skip fra Amerika, og amerikanerne var i ferd med å måtte trekke seg ut at skipsfarten. I Amerika ble det en periode som gjorde til at den amerikanske borgerkrigen brøt ut, og mange av de amerikanske skipene ble solgt over til Europa til en så svært billig penge.²⁶

Det ble bare enda større etterspørsel av seilskiptonnasje, dette gjorde at distriktet ikke klarte å dekke hele behovet for skip, sammen med de nye skipene som ble kjøpt ble det også stor etterspørsel på mer arbeidskraft av folk som kunne både drifte, vedlikeholde og stå med mannskap på skipene. Mye av denne etterspørselen ble etter hvert sysselsatt ved distriktenes verft.²⁷

Krisen som kom til Arendal i midten av 1880 årene, kan enkel spores tilbake til tallbøkene fra verftene. Rundt år 1876 ble det «bare» startet bygging av seks skip, året etter økte det til ni i 1878 falt det helt ned til to skipsproduksjoner og så opp igjen til tre i 1879. Dette var et drastisk nedfall av skipsproduksjoner pr år. Noe som gir godt innblikk i hvor dårlig det begynte å gå med seilskute farten.

[Arendal Sparebank sin misnøye i tiden før krakket](#)

I årene før selve krakket i 1886, har Finansdepartementet gitt ut en digital bok som forteller godt om starten av nedgangen til Arendal Sparebank.

Johan Lange Hanssen ble bankdirektør i Arendal Sparebank i 1884. Han var en mann som hadde en god og positiv bakgrunn, han hadde tidligere arbeidet som toller, med en ledende stilling i sjøforsikringsselskaper, han hadde også hatt andre høytstående jobber. Deriblant stortingsrepresentant for både Arendal og Grimstad.

Alle disse jobbe tilsier at han var en svært kvalifisert mann til jobben som bankdirektør i Sparebanken.²⁸

---

²⁶ Haugland, *I sjøfartens tid*, 265

²⁷ Haugland, *I sjøfartens tid*, 267

²⁸ Roar Snedkerud et al., red. *Norsk bank- og pengevesen 1816-1892: Arendalskrakket i bankhistorisk lys* (Oslo: Finansdepartementet, 2022), 195

Hanssen hadde overtatt jobben fra Ole Schrøder. Schrøder hadde selv tidligere vært ordfører i Arendal, men nå var han blitt den nye byfogden i Arendal. Hanssen og Schrøder hadde alltid hatt en liten uenighet og feid dem imellom, spesielt om hvordan Sparebanken skulle bli styrt.

I 1877 hadde Schrøder overtatt plassen til Hanssen som stortingsrepresentant, dette mulig for å vise hvem som har makt og ble sett på som en makt handling. Det var uenigheten Hanssen hadde mot Schrøder som mest sannsynlig gjorde at han ble avsatt som stortingsrepresentant.²⁹

Schrøder fortsatte å gjøre ting for å vise sin maktposisjon i Arendal, en av handlingene han gjorde var at han hadde utviklet et svært tvilsom ordning ved at valget av medlemmene i forstanderskapet i Arendal Sparebank. Dette gjorde at forstanderskapet ble fylt med mennesker som hadde stor gjeld i Arendal Sparebank. Dette var i stor strid med Sparebanken sin plan, dette var noe Hanssen begynte smått å påpeke i 1883, men det var ingen som viste interesse for hans ord.

Under konkurransen som oppsto med Arendal Privatbank og Arendal Sparebank hadde Schrøder og Nicolai Benjamin Herlofson (Axel Herlofson sin far) begynt å bevilge lån ganske så lett over skranken.

Arendal Sparebank begynte å vise sin favorisering med kjøpmenn, skipsredere og brukseiere i og rundt byen. Schrøder og Herlofson snakket svært sjeldent med de fem medlemmene i den øvrige direksjonen. Selv om det står «Direktionen bevilger Pengelaan»³⁰

Johan Lange Hanssen fortsatte flere ganger å stille spørsmål og tok opp spørsmålet flere ganger. Men det var ingen som tok hans side, dette var fordi alle så forbi det «dårlige» og heller mot det gode, slik som at banken hadde godt utbytte, og leverte et solid overskudd.

I 1885 fikk han endelig medhold av toller Christensen, han rettet en sterk og tydelig appell til forstanderskapet. Noe som på denne tiden slo tilbake til Hanssen siden han hadde nå var banksjefen for Arendal Sparebank.

---

²⁹ Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 195

³⁰ Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 196

Da det ble bestemt for å gå igjennom regnskapet nøye startet de fra 1 januar 1884. Bår de var kommet til 30 september 1886, kunne de vise til 30 personer som hadde et samlet lån på 2,5 millioner og av disse var 7 personer kausjonert for 1,5 millioner.³¹

Det ble nå vist mistillit til banken ved at det var så dårlig gjennomføring når det kommer til forsiktighet, innsikt og bedømmelsesevne. Dette var egenskaper som var forventet fra de norske bankene på denne tiden.

Det ble stor splittelse over Arendal Sparebank, dette var en bank som i mange år hadde vært helt bunnsolid og holdt et svært godt rykte. Det var en svært turbulent høst for Sparebanken, og bare et år senere ble de erklært konkurs.³²

«Da Arendals Privatbank stengte dørene 28. september 1886, opplevde Arendals Sparebank en stor pågang av innskytere som ville ta ut innskudd. Arendals Privatbank var den første private banken i Norge som gikk fallitt. Tapet for Arendals Sparebank var på 151 954 kroner. Banken hadde i tillegg gitt et lån som Herlofson hadde fått utbetalt i mai 1886 og nok et lån til Herlofson fra slutten av september 1886, på til sammen 150 000 kroner. Arendals Sparebanks stilling ble ytterligere utsatt ved at en rekke av dens innskytere og låntakere hadde kausjonsansvar overfor Herlofson og overfor andre i Herlofsons krets av forretningsfolk.

Da konkursen i Arendals Privatbank var et faktum, innkalte direktør Lange Hanssen allerede 1. oktober 1886 Arendals Sparebanks direksjon for å drøfte saken. Direksjonen ble orientert om at Arendals Sparebank ikke hadde tilstrekkelig dekning i reservefondet til å møte tap på lån til Herlofson og hans krets av forretningsfolk. Det store uttaket av innskudd tæret også kraftig på reservefondet.»³³

---

³¹ Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 197

³² Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 198

³³ Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 198

Arendal Privatbank sin gjeldssituasjon

2 oktober 1886.

«Som lyn fra klar himmel kommer Efterretningen om at Arendals Privatbank har standset sine Udbetalinger og at Bankchefen er Afrådt.» skriver Agderposten.

Denne nyheten spredde seg som flammer i tørt gress, og det kom flere mennesker som samlet seg utenfor banken og ville ha ut sparepengene sine.³⁴ Men banksjefen Axel Nicolai Herlofson hadde allerede flyktet, han hadde ingen tanker om å bli fengslet for sine handlinger og satt kursen mot Kristiansand.

1 oktober 1886.

Axel satt på sitt kontor med en revolver og truet med å ta sitt eget liv, men ble fra snakket denne tanken. Istedenfor tok han sin kone Johanne og eldstedatter med seg på hest og kjerre til Kristiansand hvor han hadde planer om å hoppe på en vanlig passasjer båt som hadde retning USA.

Tidligere på denne dagen skulle han i et møte i baken for å legge frem den økonomiske oversikten til banken, men da han ikke møtte sendte politimesteren i Arendal ut en etterlysning, så bare en dag senere ble han fanget av politiet i Kristiansand.³⁵

Herlofson var et sterkt etternavn i Arendal på 1800 tallet, og de var arbeidsgivere til over 300 arbeidere,³⁶ de hadde en rekke virksomheter som de aldri hadde kunne opprettholdt dersom de ikke hadde hatt den kapitalen de hadde.

For å kunne fortsette i disse sporene fant Axel ut en plan sammen med Anders Dekan Geelmuyden og sammen startet de Arendals Privatbank i 1874.³⁷

«Thomas Heftye, den største norske bankieren, valgte å plassere en del av sin kapital i Arendalsområdet. Avgjørende for Heftyes videre plassering av kapital ble møtene med forretningsmennene Anders Dedekam Geelmuyden og Axel Herlofson. I 1875 sto dette trekløveret bak opprettelsen av Arendals Privatbank.»³⁸ Dette gjorde at de fikk tilnærmet ubegrenset med kapital.

---

³⁴ Haugland, *I sjøfartens tid*, 286

³⁵ Haugland, *I sjøfartens tid*, 286

³⁶ Haugland, *I sjøfartens tid*, 286

³⁷ Haugland, *I sjøfartens tid*, 288

³⁸ Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 22

Arendal er kjent for sin sjøfart av tre båter og deres rederier. Arendal har alltid bygget flere tusen skip ut av tre og hatt flere rederier langs kysten sin i flere hundre år. I månedene før oktober og før alt ble gjort kjent av pressen, ble det gjennomgått kreditter i Privatbanken.

Banksjefen i privatbanken prøvde å drøye krisen så lenge han kunne. Han hadde drevet på med å ta opp mer og mer kreditt i banken, enda mer enn han hadde fortalt og delt med sin meddirektør. Han fikset rundt på tallene slikt at det ikke ville blitt oppdaget at det forsvant mer penger enn det var avtalt. Han holdt på med dette så lenge han kunne, og disse endringene som ble gjort ble ikke oppdaget før boblen plutselig sprakk.³⁹

Allerede så sent som i juli 1886 kom det en uttalelse fra et kjent velformet firma som sa «Privatbanken nyder den fullstendige tillit selv hos de mest engstelige naturer. Selv har vi aldri hatt aksjer i banken, ei heller gjort forretninger med dem.»⁴⁰

Ikke mange ukene etter den 28 september 1886, begynte det å bli begrenset med uttak i banken. Og dagen etter ble banksjefen avsatt. Bare to uker etter ble Arendal Privatbank slått konkurs. Etter denne konkursen kom andre konkurser på rekke og rad. Panikken spredde seg og det virket som om hele byen skulle gå konkurs.⁴¹

Dette var en kjempe skandale for den lille havnebyen Arendal, som nå var så og si nesten slettet fra kartet.

Herlofson sin rolle under og etter Krakket i Arendal

«Mangelfull internkontroll i bankens administrative funksjoner var en viktig årsak til den omfattende svindelen som direktøren i Arendals Privatbank, Axel Herlofson, sto bak fra bankens oppstart av og inntil stengningen 28. september 1886. I nær ti år våget direktøren å forfalske regnskapene og overføre penger til sin egen konto. Han lånte ut store summer til personer han var i slekt med og til personer knyttet til Arendals Privatbank. Mange av disse utlånene var langt over hva låntagerne hadde sikkerhet for.»⁴²

---

³⁹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 174

⁴⁰ Deisen, *Slekten Herlofson*, 174

⁴¹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 175

⁴² Roar Snedkerud et al., *Norsk bank- og pengevesen*, 28

Alle ville knyttet dette Arendalskrakket til Privatbanken og dens sjef, Axel Nicolai Herlofson. Det var en god blanding av uforsvarlig lånevirkosomhet som gjorde at denne økonomiske eksplosjonen ble så stor.⁴³ Hadde ikke Axel lånt vekk penger til så mange ulike virksomheter, og hatt en strengere tilbakebetalings plan hadde det nok ikke gått like ille. Men siden store deler av Arendal hadde lånt penger fra samme bank nemlig Arendal Privatbank gjorde det dermed at når banken gikk konkurs så gikk dette utover all virksomhet i hele Arendal.

Axel Nicolai Herlofson var den personen som ble sittende med det hele juridiske og moralske ansvaret på sine skuldre. Han ble tatt med til domstolen, de som der dømte han til hele 6 år fengsel. Oscar Herlofson, Axel sin bror hadde også hatt en finger med i spillet, fikk også smake på konsekvensene. Han hadde frem til krakket drevet en stor og mangeartet forretning som holdt stor gjeld og liten egenkapital.

Banksjefen Axel Smith var den personen som hadde opplevd mye av dette på nært hold skrev en bok som het «Arendal fra fortid til nåtid» som kom i 1923 hadde skrevet følgende:

«For nu tilslutt å sammenfatte årsaken til dette krakk som var av så stor betydning og som sprede økonomiske vanskeligheter, savn, bitterhet og sorg over så mange familier i Arendal og omliggende distrikter, da er det påvist at Privatbanken var stiftet under en høykonjunktur, at den drev Sparebanken inn i en uheldig forretningsførsel, at begge arbeidet med låntagere der igjen førte en som det viste seg håpløs kamp for distriktets gamle næringsvei seilskipsfartens beståen, og at begge led under mislige indre administrative forhold. Alle disse omstendighetene tilsammenlagt var klarlig de avgjørende årsaker til miseren.

– Naturligvis ble der rettet voldsomme bebreidelser mot de menn som hadde stått i disse forhold nær, bebreidelser og kritikk der i de fleste tilfeller mere var diktert av øyeblikkets stemninger enn av en på nøktern vurdering av forholdene grunnet dom. Det ble eksempelvis konstatert allehånde rykter om disse menns ødsle levned og hvorledes de slik hadde forbrukt småfolks sparepenger. Rykter som selvfølgelig vakte megen bitterhet, men som i virkeligheten var mindre vel fundert. Saken var at disse menn alle forhold tatt i betraktning, neppe kunne sies å ha ført noen ødsel levemåte.»⁴⁴

---

⁴³ Deisen, *Slekten Herlofson*, 175

⁴⁴ Deisen, *Slekten Herlofson*, 176

Allerede på 1920 tallet var det vist at Privatbanken hadde blitt stiftet på et feil tidspunkt og viser og til hvordan Arendal havnet i denne økonomiske situasjonen de nå var i. Det tok ikke lang tid før dette krakket at både Oscar og Axel hadde blitt hardt rammet, deres eiendommer hadde blitt solgt til relativt lave priser.

Takket være deres gode koner hadde de kommet godt ut av situasjonen takket være deres familie, det sies at Johanne Herlofson, Axel sin kone hadde slitt sterkt i tiden Axel hadde vært borte fra henne.

Da han returnerte reise de sammen til London for å prøve seg på andre jobber, dette gikk ikke så de måtte reise hjem til Arendal for å prøve seg innen dampskipsekspedisjon, dette fungerte heller ikke. De reiste til Kristiania hvor de drev med eiendomsomsetning og hvor Axel i 1910 døde, og etterlot seg sin kone som ikke døde før i 1937, og deres to sønner og ene datter.⁴⁵

For Oscar Herlofson derimot var Thora Herlofson svært heldige, etter Strømsbo hadde blitt solgt. Ble den kjøpt opp av Thoras far, Julius Marius Smith kjøpte den etter Axel Herlofson for 200 000kr. Han gav gården i gave til Thora og hennes familie, dette sammen med ca 100kr i måneden. Disse pengene var den eneste inntekten Oscar og Thora hadde en god stund. Etter krakket gikk det dårlig for Oscar både i et mentalt sjokk og deretter en sviktende helse, han døde ikke lenge etter i 1892.⁴⁶

Det var kun Thora igjen sammen med sine barn. Hun fortsatte å bo på Strømsbo og drev gården sammen med han som var bestyrer for gården. Hennes sønn Nicolai Benjamin Herlofson kalte henne for staselig, alltid vennlig ansikt og en entusiast når hun fikk nye ideer, og «hun fikk utrettet det utrolige.»⁴⁷

Da hun døde 77år gammel trådte den nye generasjonen til. Det var nå Nicolay Benjamin Herlofson, Oscar sin sønn og Axel Herlofson, Axel sin sønn som fortsatte familienavnet i Arendal.

---

⁴⁵ Deisen, *Slekten Herlofson*, 176

⁴⁶ Deisen, *Slekten Herlofson*, 177

⁴⁷ Deisen, *Slekten Herlofson*, 177

Konsekvensene for Arendal

Konsekvensene for menneskene og rederiene i Arendal på sent 1880 tallet ble mange. Arendal var en by som lå godt til ved kysten. Dette var en by som hadde gode skoger, de hadde en rekke gode håndverkere, som tømrere, smeder og seilmakere. Dette var ressurser som kom veldig godt med under skipsfarten.

Rederiene i Arendal klarte seg veldig godt, og spesielt godt da det var mye kriger og uro i andre deler av verden, for dette gav en stor etterspørsel. Denne etterspørselen gav mye arbeid og penger til rederiene i Arendal.⁴⁸

Flere og flere begynte å kjøpe flere skip siden byen begynte å «sope inn penger»⁴⁹ Disse skipene ble kjøpt med lån, noe som igjen gav mye gjeld, nesten alle i byen hadde hvert fall noen parter i et skip, det var nesten unngåelig å ikke sitte med noen parter i skip.⁵⁰

Den høye etterspørselen var starten på en heftig overproduksjon, dette gikk kjempebra, helt frem til dampskipene begynte å gjøre sin ankomst. Dette gjorde at rederiene ikke fikk solgt alle seilskipene de hadde overproduisert. Som gjorde at det begynte å gå nedover.⁵¹

«Skipsrederiet sto i overgangen til damp, og far og de andre skipsredere i Arendal holdt den fra fedrene nedarvede tradisjon, «de hvite seil.» Dette sier Nicolai Benjamin, sønnen til Oscar Herlofson, om hans far og onkel Axel Herlofson, og alle andre som satt i samme båt.⁵²

I 1886 sprakk det hele.

Det var en rekke vanlige mennesker som hadde mistet jobben sin og satt igjen med ingenting, de fleste måtte starte på nytt. En god kombinasjon med å prøve å få inn penger til familien og det å ikke sitte igjen med noen sparepenger etter disse gikk tapt med bankkrakket.

Tiden etter krakket

Det vanlige folket satt igjen med intet og den enkle årsaken til hele krakket kan skrives slik: Axel Nicolai Herlofson misbrakte sin makt som banksjef, hvor han holdt sin gjeld og svindel

---

⁴⁸ Deisen, *Slekten Herlofson*, 170

⁴⁹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 171

⁵⁰ Deisen, *Slekten Herlofson*, 172

⁵¹ Deisen, *Slekten Herlofson*, 174

⁵² Deisen, *Slekten Herlofson*, 174

av familie, forretningsforbindelser og andre var den direkte foranledningen til at de tre største bankene i Arendal falt høsten 1886.

Konkursbølgen som kom året etter i 1887 tok med seg 55 privatpersoner/ bedrifter. Og det var hovedsakelig de tre tidligere direktørene i Arendal Privatbank som var årsaken til at godt over 342 personer mistet sin plass for arbeid. Konsekvensene gikk ikke bare ut over vanlige privat personer, men det gikk også hardt for seg når det kom til både Axel og Oscar Herlofson, de mistet all inntekt, og formue samtidig som Axel måtte sitte i fengsel i seks år.

Det hadde vært rundt 1150 mennesker som mistet sitt arbeid, av disse var det rundt 600 som tilhørte de ulike bedriftene som gikk konkurs, 150 som holdt på med arbeid i alt det omliggende med tilknytting til sjøfarten, og de siste 400 var sjøfolk som var blitt beordret hjem fra sjøen som da kom hjem til ingen muligheter for å få arbeid, hvert fall her i Arendal. Ikke bare mistet mange arbeidere innen sjøfart jobbene sine, men det var en ca 480 mennesker som drev på med skogsdriften som mistet jobbene, da det ikke var like sto etterspørsel på tømmer til skipene.⁵³

Etter denne bølgen med konkurser, startet det en stor utvandring til Amerika. Folket samlet sammen det de klarte av siste lomme penger og satt seg på et skip fra Nedenes til Amerika i håp om å finne et bedre liv med flere muligheter. I perioden 1886 – 1889 utvandret det hele 3766 personer.⁵⁴

Konklusjon

Herlofson-familien hadde en svært sentral rolle når det kommer til krakket i Arendal i 1886. Det har vært flere punkter en kan kikke på for å se at de har vært svært sentrale, det første er at det var Peter Didrik Stelling Steen Herlofson som var en av drivkreftene bak Arendal Sparebank som kom i 1825. En bank som skulle få spesiell stor betydning for Arendal på 1800 tallet. Hans sønn gikk videre som kasserer i banken etter hans død, og etter dette har medlemmer av Herlofson-familien alltid hatt en rolle innen Sparebanken frem til dens konkurs.

---

⁵³ Torstveit, *Arendalskrakket*, 215

⁵⁴ Torstveit, *Arendalskrakket*, 216

Samtidig som at det var Axel Nicolai Herlofson som ble banksjef i Arendal Privatbank, noe som gjorde at det var sterkt påvirket med Herlofson i begge bankene som var i Arendal på denne tiden.

Herlofson-familien hadde også igjennom mange generasjoner skapt seg en god formue som hadde blitt spredt på ulike landområder som dekket store deler av Arendal, som også gjorde dem svært mektige i det at de eide meste parten av Arendals landområder. Samtidig som de satt med Strømsbo Gård, en gård som var sentralt plassert i forhold til byen og var et godt samlingspunkt ved store selskap og begivenheter.

Både Oscar og Axel hadde også gått i rederibedriften og drev ulike verft og samlet inn mye penger gjennom å både bygge, selge og seile store seilskip for å både smugle og få varer fra andre land.

Da krakket kom hadde også denne bedriften begynt å sakke ned ganske så godt, mye var nok at det begynte å komme en liten overgang til damp den var ikke rask, men den var rask nok til at etterspørselen sank drastisk når det kom til seilskips bestillinger. Noe som førte Arendal i en mørkt sted siden det var nettopp dette alle i Arendal levde av og det var deres levebrød, å drive rederier, seilskip og tømmervirksomhet.

Forklaringene på krakket i Arendal er i hovedsak knyttet til det Axel Herlofson hadde lånt og bevilget penger han ikke hadde, og at skipsfarten fikk en drastisk nedgang. På bakgrunn av min studie ville nok jeg heller sett på muligheten at det var en god kombinasjon av både dette at dampskipene kom som gjorde at etterspørselen på seilskuter ble redusert, sammen med det Axel Herlofson hadde drevet på med i banken.

Så for å finne en konklusjon til problemstillingen må dette være at Familien Herlofson sin rolle i Arendal på 1800 tallet, har vært en svært betydelig rolle. De drev rundt med rederier, de drev mye av den økonomiske utviklingen, de hadde en god del med hvorfor krakket i Arendal skjedde og da hvorfor Arendal gikk fra en stor flott seil by til en liten by som ligger sjønært.

Ved å bruke litteraturen godt og nøye, føler jeg at jeg har hatt muligheten til å sette sammen tre punkter svært godt, både ved å ha sett på sjøfarten, litt før krakket, men også evolusjonen i sjøfartindustrien som skjedde også etter krakket. Samtidig som det å se hvordan det faktisk

påvirket menneskene, hvor mange arbeidsplasser som ble ødelagt, eller gikk konkurs. Sammen med dette å få sett en litt annen side av Herlofson-familien enn den som kanskje har pleid å bli vist. Et dypdykk i hva som egentlig skjedde, og hvem som fikk all skyld, men også hvorfor skylden ble plassert slik den ble plassert.

Personlig har jeg følt at jeg har lært mer om hvordan folkets tankegang på 1800-tallet var i forhold til nå, den gang gikk en på rykter og rett til topps uten å kanskje se det fulle bildet. Når jeg nå har analysert og studert dette materialet i en god stund ser jeg selv at det er mange flere ringvirkere enn det som er blitt vist. Noe som igjen gjør at fokuset er blitt endret, og flyttet, fra å legge alt på en mann, til at Arendal som by gikk konkurs på bakgrunn av at vi rett og slett tapte til dampskipene.

Skulle jeg sett på denne oppgaven igjen ville jeg nok også dratt inn dette med at det var flere som også gikk konkurs på bakgrunn av seilfarten, deriblant Haugesund, Ålesund og Stavanger. Samt sett mer på trekant handelen som hendte på disse seilskutene på 1800 tallet. Men alt i alt vil jeg si at det å vite enda mer om min hjemby og vite mer om hva som skjedde på denne tiden, og hva det vi egentlig feiret 300-års jubileum nå i mai egentlig var for.

Bibliografi

- Deisen, Einar. 1973. *Slekten Herlofson gjennom 400 år: En sørlandskrønike*. Oslo: Kristes boktrykkeri.
- Haugland, Håkon. 2020. *I sjøfartens tid Arendal 1723 - 1900*. Vol. 1. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Norsk Skipsfartshistorisk Selskap. u.d. *Skipet*. Funnet Mars 21, 2023.
<https://www.skipet.no/motestedet/sjofartsbyer/arendal/sjofartsbyen-arendal-1>.
- Roar, Snedkerud, Karsten Alnæs, Morten Brøten, Johannes G Torstveit, og Øystein Løining. 2022. *Norsk bank- og pengevesen 1816 –1892: Arendalskrakket i bankhistorisk lys*. Oslo: Finansdepartementet 2022.
- Torstveit, Johs G. 2021. *Arendalskrakket*. Arendal: Gaveca Forlag.
- Vreim, Halvor. 1938. «Strømsbu gård, Arendal [bilde 005] .» Riksantikvaren. *Strømsbu gård, Arendal [bilde 005]* . Norge, Aust-Agder, Arendal, Strømsbu, Arendal.
- Vreim, Halvor. 1938. «Strømsbu gård, Arendal [bilde 013].» Riksantikvaren. *Strømsbu gård, Arendal [bilde 013]*. Norge, Aust-Agder, Arendal, Strømsbu, Arendal.